

Orientacions per fer l'Agenda 21 Escolar de Lleida

AGENDES PER A L'ACCIÓ: AGENDA 21, AGENDA 21 LOCAL...

1992, Rio de Janeiro (Brasil)

Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament, "Cimera de la Terra"

Representants de 179 estats es reuneixen per debatre les estratègies a seguir per assolir el desenvolupament sostenible del planeta.

En resulta **un pla de treball per al segle XXI: l'Agenda 21**.

Per fer realitat aquest projecte planetari cal

"pensar globalment i actuar localment".

1994, Aalborg (Dinamarca)

Conferència Europea de Ciutats i Pobles Sostenibles

En resulta la Carta d'Aalborg, un document en el qual les ciutats es comprometen a elaborar la seva **Agenda 21 Local** i a desenvolupar programes a llarg termini que permetin progressar vers el desenvolupament sostenible.

Arreu del món, centenars de ciutats treballen en iniciatives de l'Agenda 21. A Catalunya, prop de dos-cents cinquanta municipis s'han incorporat també a aquest procés.

Lleida va signar la Carta d'Aalborg l'any 1996, va aprovar el Pla d'Acció Local l'any 2000 i des de llavors està desenvolupant diferents aspectes del Pla.

I AGENDA 21 ESCOLAR !

Tots podem participar en l'Agenda 21 Local: ciutadans, empreses, associacions i entitats, cadascú al seu nivell pot assumir la seva part de responsabilitat i pot fer el seu pla d'acció per la sostenibilitat. Els centres educatius també, i amb especial rellevància.

✓ Els centres, per la seva funció educativa, tenen un paper fonamental en ajudar en l'anàlisi i la comprensió de la nostra realitat, amb la seva complexitat.

✓ En el marc del centre educatiu és possible debatre els problemes que cal resoldre, decidir conjuntament quines són les prioritats i quines són les propostes més adequades per dur-les a terme, i executar i controlar les decisions preses col·lectivament.

✓ La comunitat educativa constitueix un petit model de ciutat en el qual és possible assajar processos i solucions a escala reduïda.

L'escola pot ser un bon lloc on imaginar i experimentar estratègies per viure d'acord amb els principis de sostenibilitat en la pràctica diària.
I de retruc, tot tancant el cercle, la vivència d'aquesta mena d'experiències tindrà un poder educatiu extraordinari!

L'elaboració de l'Agenda 21 és una oportunitat

- per a l'**aprenentatge en l'acció** i una eina per a l'**aprenentatge sobre la realitat i destinat a transformar la realitat**.
- per **aprendre** conjuntament **sobre les coses, a fer les coses, a pensar les coses i a fer saber coses**.
- per **reflexionar i intervenir en el mateix centre educatiu i els seus plantejaments i activitats**, des dels aspectes filosòfics, curriculars i metodològics, fins a les característiques de la convivència, la pràctica en la gestió dels recursos o les experiències de projecció del centre cap a l'exterior.

Us convidem a posar en marxa un procés participatiu d'anàlisi i debat, i establir un pla d'acció amb compromisos concrets que configuraran la vostra Agenda 21 Escolar.

CINC FASES PER A UNA AGENDA...

Per qüestions pràctiques, es pot organitzar l'Agenda 21 Escolar (A21E) en una seqüència de fases:

Fase de motivació :

Suscitar el compromís i la participació de la comunitat educativa

Sensibilitzar el màxim de gent de la comunitat educativa per participar i implicar-se en el procés d'elaboració de l'A21E.

Fase de reflexió :

Repensar la filosofia ambiental del centre

Reflexionar sobre la filosofia ambiental del centre, revisar la seva congruència amb els principis bàsics de la sostenibilitat i analitzar el grau de coherència amb l'acció individual i col·lectiva dels seus membres.

Fase de diagnosi :

Identificar problemes i realitzar una diagnosi ambiental

Detectar i conèixer quins problemes ambientals té o genera el centre educatiu, com es produeixen i on es localitzen.

Fase d'acció :

Elaborar i desenvolupar un pla d'acció

- Prioritzar els problemes més urgents i/o que semblen més abordables.
- Establir els objectius per assolir els canvis.
- Cercar i estudiar alternatives per solucionar els problemes.
- Formalitzar un pla d'acció, fruit de la discussió i el consens entre els diferents components de la comunitat escolar.

Fase d'avaluació :

Seguiment i avaluació dels canvis

Establir instruments per fer el seguiment i l'avaluació de les accions amb el propòsit d'ajustar-les en funció dels objectius.

... I MOLTES MANERES DE COMENÇAR

Però no hi ha un model únic i estàndard d'A21E.

☞ *Cada centre escolar, segons les seves característiques, les seves necessitats, els seus interessos, pot seguir l'ordre proposat o bé desenvolupar una o més d'aquestes fases en l'ordre que consideri més oportú.*

De fet, en general, els projectes d'A21E tenen més sentit si preveuen activitats de totes les fases, tot i que una d'elles sigui la més desenvolupada.

- Aprofitant que els alumnes de segon d'ESO fan el crèdit de síntesi sobre la gestió dels residus a la ciutat, els proposeu que difonguin tot el que han après a la resta de companys i professorat del centre, a les famílies... (fase d'acció). Aquesta tasca servirà per a sensibilitzar la comunitat educativa (fase de motivació) i potser el proper curs podreu fer una diagnosi sobre la gestió dels residus...
- Al centre s'han fet obres per solucionar problemes de pèrdues d'aigua i els professors aprofiteu que es parla del tema i proposeu millorar els hàbits d'estalvi dels alumnes (fase d'acció). Passat un temps, el consum d'aigua no disminueix significativament (fase d'avaluació).
Us demaneu quines poden ser les causes i proposeu fer una diagnosi ambiental (fase de diagnosi).
- Bona part de la comunitat educativa està interessada en el projecte d'A21E. Decidiu, per començar, organitzar-vos i fer una diagnosi ambiental sobre la gestió de l'energia al centre (fase de diagnosi) on participi tot l'alumnat del centre.

☝ *Cada centre escolar, segons les seves característiques, les seves necessitats, els seus interessos, pot implicar un nombre menor o major de col·lectius i una major o menor dedicació.*

- Tots els grups de primària participaran en la gestió d'un hort al pati; cadascun tindrà la seva parcel·la. Caldrà la implicació de tot el professorat.
- Proposeu als alumnes de batxillerat que el seu treball de recerca abordi un problemàtica ambiental d'àmbit local.
- La Setmana Cultural de l'escola d'aquest curs girarà al voltant del tema de l'aigua. Heu previst diferents activitats segons els nivells: visites, tallers, jocs, una sortida... També hi haurà una xerrada amb les famílies sobre estalvi d'aigua a la llar, que ha organitzat l'AMPA.
- Voleu ambientalitzar el currículum, tant a nivell de continguts com dels estils d'ensenyament i aprenentatge. Només hi participarà el professorat, dedicant algunes reunions de cicle, de departament o de claustre. Podeu fer-ho progressivament i cada any abordar l'ambientalització d'un bloc de continguts: aigua, energia...

☝ *Cada centre escolar, segons les seves característiques, les seves necessitats, els seus interessos, pot elaborar una A21E d'una "mida" diferent.*

- Voleu començar a treballar la gestió dels residus al centre. Heu pensat començar pel paper, el recurs que més utilitzeu i el residu que més genereu. Teniu algunes idees: recollir selectivament el paper de les aules i al centre, potenciar la reutilització de paper per esborrany, utilitzar paper reciclat... Un petit grup d'alumnes està engrescat a començar. Poc a poc, l'experiència es podria estendre a tot el centre i a altres materials i residus.
- Ja teniu molta experiència i el vostre projecte aborda la gestió integral dels residus del centre, treballant totes les fraccions: paper, envasos, orgànica, especials (tallers, laboratoris...). El vostre ambiciós pla preveu accions de motivació perquè tothom hi participi, fer una diagnosi durant el primer trimestre, dissenyar un pla d'estalvi i gestió, per posar-lo en pràctica durant la resta de curs. La Comissió Verda del centre és àmplia i hi participen alumnes delegats de cada curs, professors, representants de l'AMPA...

ALGUNES PISTES PER ELABORAR EL VOSTRE PROJECTE D'A21E

Cada centre educatiu té una realitat pròpia, diferent de la de qualsevol altre centre. És també el centre qui millor coneix aquesta realitat i qui millor podrà decidir com pot ser la seva A21E.

En aquest apartat us volem oferir algunes reflexions i pistes amb l'ànim que us puguin ser útils a l'hora d'elaborar el projecte d'A21E. Però és el coneixement de la vostra realitat i la vostra experiència qui ha de tenir la darrera paraula.

Al planificar les accions previstes en el projecte de l'A21E escollirem l'estratègia adequada en funció, sobretot, de la tipologia de les accions i de qui són els seus principals protagonistes.

SOBRE LES ACTIVITATS PER DESENVOLUPAR

Les activitats estaran vinculades amb les fases previstes en el vostre projecte: motivació, diagnòstic, pla d'acció i seguiment i avaluació.

LES ACTIVITATS DE MOTIVACIÓ

Si la idea d'implicar-se en l'A21E ha sorgit de la iniciativa d'una part de la comunitat educativa, si la preocupació per les problemàtiques socioambientals i l'interès per generar canvis en el centre és molt divers, és important començar per sensibilitzar i afavorir el compromís i la participació d'altres persones i grups. El vostre projecte d'A21E pot estar especialment centrat en aquesta fase.

Algunes propostes:

- *Convidar companys/es d'un altre centre amb experiència en projectes d'educació ambiental perquè ens parlin dels seus assoliments i de com superar els possibles obstacles.*
- *Organitzar una festa aprofitant una data especial (Dia del Medi Ambient, Dia de l'Aigua...) i després formar un grup d'alumnes interessats.*
- *Promoure, juntament amb un grup d'alumnes, una campanya sobre una temàtica d'actualitat o a l'entorn d'un esdeveniment.*

Però independentment de l'àmbit i abast del vostre projecte d'A21E, és molt important realitzar accions de motivació.

La motivació és condició necessària, tot i que no suficient, per promoure en les persones la percepció i el desig d'anar cap a un canvi positiu; és el motor que - si es donen les circumstàncies favorables - posarà en marxa un procés de transformació.

Les activitats de motivació:

- Poden anar adreçades a tota la comunitat educativa o a un col·lectiu específic: alumnat, famílies, professorat, personal no docent, entitats de la ciutat...
- Poden ser activitats regulars o esdeveniments puntuals.

Algunes propostes:

- Cercar un lloc ben visible, instal·lar una cartellera i mantenir-la actualitzada amb informacions diverses sobre temàtiques ambientals, retalls de premsa, publicitat d'esdeveniments, treballs escrits o gràfics dels alumnes, anuncis, resultats d'enquestes d'opinió, etc.

És important organitzar estratègies per garantir la lectura de la informació i obtenir respostes. La cartellera no hauria de ser només un instrument d'informació sinó de comunicació, s'hauria de garantir un flux d'informació bidireccional.

- Si el centre té una revista i/o una pàgina web es pot incloure una secció dedicada a l'A21E o a temàtiques ambientals.
- Fer una xerrada o conferència amb un expert, o organitzar un debat sobre un tema d'interès local o global.
- Realitzar una enquesta d'actituds en relació amb el medi ambient o amb l'aspecte que esteu treballant i donar a conèixer els resultats.
- Organitzar un concurs per escollir una imatge que identifiqui l'A21E del centre.
- Invitar les famílies (pares, mares, padrins i padrines) a col·laborar activament en alguna de les accions programades de l'A21E: ajudar en feines relatives a un hort escolar, reducció de residus...
- Realitzar amb la participació de les famílies, amb altres centres educatius, i a propòsit del dia de Sant Jordi, una proposta d'intercanvi de llibres.
- Realitzar una visita que promogui l'interès sobre la problemàtica socioambiental, com la depuradora o la deixalleria...

UNA DIAGNOSI COM A PUNT DE PARTIDA

Si voleu fer una bona diagnosi de la situació ambiental del vostre centre o d'una problemàtica ambiental, el vostre projecte d'A21E pot estar especialment adreçat a aquesta fase.

Caldrà començar per demanar-se i acordar:

- Quin/s aspecte/s de la vida escolar volem diagnosticar: els continguts curriculars, els estils d'ensenyament i aprenentatge, el clima social, els aspectes físics i funcionals de l'edifici...
- Quan farem la diagnosi: durant aquest semestre, un any, en diferents cursos...
- Qui hi participarà: tot el claustre, professors, alumnes, Consell Escolar...

- Com ens organitzarem, quines activitats es programaran i la seva temporització.
- Com es comunicaran els resultats: cartelleres, butlletins, reunions, exposicions...

Cal destacar que l'educació ambiental està molt influenciada per la qualitat de l'ambient en què els/les alumnes aprenen. El desenvolupament d'actituds positives cap al medi i la sostenibilitat està relacionat amb el que s'ensenya i amb la forma amb què se'ls ensenya, però també té a veure amb allò que s'aprèn fora del currículum formal a través de l'observació i de les vivències que tenen lloc dins i fora de l'aula i del centre.

D'especial rellevància són alguns aspectes de funcionament del centre, com les característiques i l'estat general de l'edifici i dels seus espais exteriors (patis, jardí...) i el tipus de gestió dels recursos (aigua, energia, materials...) que poden contribuir significativament en l'aprenentatge d'actituds i hàbits de cura cap a l'entorn.

✓ Per tant, pot ser especialment interessant fer una diagnosi abans d'introduir canvis de millora, perquè:

- Aprendre a diagnosticar és part essencial del programa d'A21E. Com podem millorar si no sabem en què som insostenibles?
- Els canvis de millora han de ser resultat d'un procés analític, reflexiu, documentat. No es tracta de canviar un hàbit per un altre. Això seria més proper a un condicionament que no a un procés educatiu.
- Quan els adults decidim el que és bo, sense donar als alumnes l'oportunitat d'esbrinar-ho, de decidir què fer i com fer-ho, no afavorim un aprenentatge en sentit ampli, és a dir, un aprenentatge durable i transferible a contextos diversos.
- Una diagnosi participada és una magnífica oportunitat per explicitar, posar en comú i dialogar sobre les diferents percepcions que les persones tenim dels problemes que hem d'abordar.
- Un pla de millora sense diagnosi ofereix solucions als símptomes però sovint no ataca prou bé les causes d'un problema.
- No és necessari desenvolupar una diagnosi exhaustiva de la situació de partida sinó que cada centre pot seleccionar algunes aspectes.
- Realitzar una auditoria ambiental sobre la gestió i el consum de recursos i materials (aigua, energia, materials...) al centre és especialment rellevant.
- Una diagnosi ben planificada és una valuosa oportunitat d'integrar els continguts curriculars amb situacions reals de la vida quotidiana escolar o de fora de l'escola.

ELS PLANS D'ACCIÓ

Si heu detectat problemes en la gestió del centre o en la vostra proposta d'educació ambiental, el pròxim pas és elaborar un pla d'acció per promoure canvis significatius en aquell aspecte de la vida escolar que hagueu escollit i diagnosticat.

Tot i així, si penseu que per la situació del vostre centre pot ser més engrescador començar per una acció (una festa de Carnestoltes sostenible, per exemple) que després porti a la motivació i diagnosi posterior, aquesta també és una opció.

Un bon punt de partida és, a partir de la diagnosi, establir un ordre de prioritat dels problemes detectats i consensuats.

Aquest ordre pot estar influenciat per:

- la gravetat o urgència del problema,
- els interessos dels diferents col·lectius que hi participen,
- la facilitat de les persones per involucrar-se en un determinat procés de canvi,
- el cost econòmic del mateix,
- l'esforç,
- el temps, etc.

✓ Els passos per elaborar un pla d'acció són:

1. Formular els objectius que volem assolir

Cal discutir quins canvis volem i podem introduir: a curt termini, a mitjà termini i a llarg termini.

2. Identificar les possibles propostes d'acció per aconseguir aquests objectius

Es tracta de buscar possibles solucions per tal d'aconseguir els canvis esperats. En funció de la complexitat de l'objectiu podran plantejar-se una o més propostes d'acció.

3. Analitzar i valorar cadascuna d'aquestes propostes

Per decidir quines són les més adequades i quines considerem prioritàries: no ho podem fer tot alhora!

4. Seleccionar les accions més adients

L'anàlisi i valoració feta ha donat com a resultat una llista de les propostes d'acció degudament avaluades i ordenades en funció de la seva prioritat. Ara hem de decidir entre tots què farem, quan i com.

És important tenir en compte que:

- Els canvis poden ser: tècnics (com canviar les bombetes del centre), organitzatius (com regular l'accés a determinats espais per a estalviar energia), o personals, com els canvis d'hàbits personals i col·lectius (com apagar els llums sempre que sortim d'una aula).
Els canvis organitzatius i personals, tot i que sovint no requereixen diners, poden ser canvis difícils de fer perquè signifiquen alterar costums i maneres de fer de les persones.
- Quan el pla d'acció ha estat elaborat i gestionat amb l'alumnat o per alguns alumnes que ofereixen als seus companys una àmplia informació de primera mà, l'interès per canviar augmenta. És el mateix alumne/a o el grup el qui pren consciència sobre què vol canviar, sobre què necessita conèixer i comprendre, a saber fer-ho, o si més no, inicia un camí.

PLANIFICAR ACCIONS DE SEGUIMENT I AVALUACIÓ

Tant el seguiment del procés com l'avaluació del resultat són fonamentals per realitzar els ajustaments necessaris i introduir millores en el pla d'acció.

Per això el centre necessita identificar prèviament els seus propis indicadors en relació amb aquests objectius. Els indicadors poden correspondre als següents aspectes:

- a) Aspectes relatius al compromís i a la participació de la comunitat educativa
 - Funcionament de l'equip responsable o coordinador
 - Quantitat i característiques de les persones o col·lectius que s'han implicat
 - Participació de l'alumnat i del professorat, de les famílies.
 - Col·laboracions externes
 - Difusió de la proposta d'elaborar l'A21E
 - Comunicació a l'interior del centre i amb l'exterior
- b) Aspectes relatius a l'execució de l'A21E
 - Compliment de les diferents activitats programades
 - Coordinació del pla d'acció
 - Ajustament del temps i dels recursos humans i econòmics
 - Integració en el PEC i en el PCC
 - Interès suscitat
- c) Aspectes relatius a l'impacte sobre les persones
 - Progressos de l'alumnat a nivell de l'adquisició de nous coneixements (conceptuals i de procediment)

- Progressos del professorat a nivell de l'adquisició de nous coneixements (conceptuals i de procediment)
- Canvis d'hàbits, actituds i valors en l'alumnat, en el professorat i el personal no docent
- Progressos en el clima social del centre
- Progressos en els vincles i implicació amb persones, col·lectius i entitats de l'exterior.

d) Aspectes relatius a l'impacte ambiental

- Millores en l'espai exterior
- Millores en els espais interiors
- Reducció del consum d'aigua, energia i materials
- Disminució de les deixalles i residus generats
- Disminució del soroll
- Augment del reciclatge i reutilització de recursos.
- Progressos en els vincles i implicació amb l'entorn

SOBRE ELS PROTAGONISTES

- ✓ Quan les accions previstes només involucren els professors
 - ⊙ Diagnosi i posterior millora del PCC per ambientalitzar el currículum, tant a nivell de continguts com dels estils d'ensenyament i aprenentatge i com fer-ho.

- ✓ Quan les accions involucren tot l'alumnat com a principals protagonistes, amb la mediació del professorat
 - ⊙ Un hort escolar on tots els grups tenen la seva parcel·la.
 - ⊙ Un pla de millora per a la gestió dels residus...

Caldrà:

 - Buscar la complicitat i l'acord del professorat implicat.
 - Establir un bon sistema de coordinació a través de delegats o responsables de cursos que hauran de recollir i transmetre la informació.
 - Triar una eina eficient de comunicació. Pot ser una cartellera amb diversos espais on cada grup pugui trobar i col·locar informacions, recomanacions, avisos, canvis en l'organització, resultats, demandes...

- ✓ Quan les accions involucren una part de l'alumnat com a principals protagonistes amb la mediació del professorat
 - ⊙ Organitzar una campanya o un esdeveniment extraordinari (una setmana cultural, jornada de portes obertes, SMSS...).

Caldrà:

 - Preveure en la planificació si els membres de l'equip participen com a persones autònomes o com a representants del seu grup classe.

- ✓ Quan les accions involucren un grup classe amb la dinamització d'un o més professors
© Un crèdit, un treball de recerca, una ecoauditoria...

Caldrà:

- Preveure que una part important del treball inclogui estratègies per comunicar els resultats i suscitar el compromís i la participació de la resta de l'alumnat i el professorat.

- ✓ Quan les accions involucren d'altres membres de la comunitat educativa.

© Un pla de millora per a la gestió dels residus que compromet el personal de cuina o de neteja, el conserge,...

Caldrà:

- Preveure les estratègies per implicar-los en la planificació, depenent del seu grau de compromís, del temps de què disposin, etc. Cal preveure que aquestes persones puguin tenir un espai per expressar les seves opinions, fer propostes o introduir canvis en les propostes existents. L'experiència demostra que quan es reben directrius sense la participació real, els compromisos s'acaben diluint ja que no se senten formant part de la comunitat educativa i no acaben de comprendre què se'ls està demanant.

LA COMISSIÓ ORGANITZADORA

La majoria de les escoles assumeixen un ventall tan ampli de tasques i compromisos que, si es vol tirar endavant qualsevol proposta innovadora, resulta imprescindible triar un grup de persones que faci de motor.

Aquest el principal motiu de suggerir-vos la creació d'una Comissió Coordinadora (CC), que segons el centre es pot anomenar Comissió Ambiental, Comissió Verda, Comitè Ambiental, Comissió de Sostenibilitat...

Decidir la incorporació d'una CC dins d'un procés d'ambientalització i definir qui en formarà part, no és un aspecte secundari ni neutre. La CC ha d'afavorir l'establiment d'un clima favorable, respectuós amb les concepcions i els temps personals i esperar que d'aquesta manera i a poc a poc, tothom es vagi interessant i sentint que té quelcom a dir i a fer i que les seves actituds són valorades o, si més no, compreses.

La CC és l'equip que, dins de cada centre:

- Coordina la planificació i el desenvolupament de les diverses accions de l'A21E.
- Coordina l'avaluació permanent i el seguiment dels resultats del programa.
- Garanteix un sistema de comunicació àmplia i transparent amb la resta de la comunitat educativa.
- Actua com a interlocutor entre el centre i el programa Agenda 21 Escolar de Lleida (Ajuntament de Lleida).

Més enllà del treball immediat, és important que la CC procuri:

- Animar la presentació d'iniciatives.
- Garantir la màxima coherència entre les iniciatives, els seus objectius i les accions que es porten a terme.
- Potenciar la participació, la responsabilitat, la cooperació i l'autonomia dels diferents actors.

Com que el punt de partida de cada centre és molt divers, la CC es pot formar:

- Abans de l'elaboració del projecte: s'encarrega de la seva redacció i posteriorment coordina el desenvolupament del programa.
- Després d'haver-se presentat el projecte: coordina el desenvolupament del programa.

Algunes qüestions importants que s'han de pensar són:

- La composició de la CC (professors, alumnes, famílies, monitors, personal no docent, equip directiu, AMPA ...)
- Com s'escolliran els membres de la CC?
- Distribució de tasques (correu electrònic, comunicacions...)
- La freqüència, l'horari i el lloc on es realitzaran les reunions de la CC.

*L'Agenda 21 Escolar de Lleida, i aquest document de treball, s'inspira en la metodologia desenvolupada en l'Agenda 21 de Barcelona i compartida amb altres ciutats (Sabadell, Vilanova i la Geltrú, Sant Feliu de Llobregat, Lleida,...)

Agenda 21 Escolar de Lleida

Ajuntament de Lleida

C/ Tallada, 32, 2a planta

25002 Lleida

Tel. 973 700 455

Fax. 973 700 459

A/e: agenda21escolar@paeria.cat

Web: <http://sostenibilitat.paeria.cat>

FUNDACIÓ
DE L'AJUNTAMENT DE LLEIDA

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida